

Bestyrelsens beretning

Generalforsamling i Foreningen til bevarelse af Mosebjerg og Stærhøj

d. 30. januar 2016

Vi holder vores generalforsamling på et tidspunkt, hvor debatten om moler-indvinding på Mors for alvor er blusset op. Men når vi står her i slutningen af januar 2016 og dagligt kan læse indlæg på debatsiderne for eller imod indvinding af moler i Stærhøj og Mosebjerg, kan det være svært at forestille sig, hvor tavst der var om molerindvinding på Mors for blot nogle år tilbage.

For 4 år siden var der næsten ingen, der ville eller anså det for nødvendigt at gå ind i en diskussion om, hvorvidt der fx skulle indvindes moler i Stærhøj.

På et borgermøde i Bjergby i januar 2012 præsenterede Morsø kommunes embedsfolk og politikere planerne for den kommende indvinding i Stærhøj, og de gjorde ved den lejlighed meget ud af at sige, at det ikke var et debatoplæg – ”det handler ikke om, om der skal graves men om hvornår og hvordan, der skal graves” – og dette hvordan blev udelukkende gjort til et spørgsmål om, hvilke transportruter vognmændene skulle benytte for at fragte moleret til fabrikken på Skarrehage.

Ja, vi var meget tætte på den absurde situation, at politikere i Morsø kommune – i blinde – havde givet en gravetilladelse til molerindustrien, fordi de, med deres egne ord, var forpligtet på at gøre det.

Det skete heldigvis ikke. Råstofmyndigheden overgik i sommeren 2014 til regionerne, og dermed blev det Region Nordjylland, der skulle overtage behandlingen af Damolins ansøgning.

I dag, her i begyndelsen af 2016, er der vist næsten ingen, hverken politikere og borgere på Mors, der er i tvivl om, at det er en politisk beslutning, hvorvidt der skal graves moler i Stærhøj, og på sigt, i Mosebjerg.

Jeg synes, det er rigtigt vigtigt at fremhæve dette. Det har været et langt og sejt træk at få åbnet for denne debat. Det har krævet mange kræfter vedholdende at

skulle insistere på, at fortsat molerindvinding på Mors ikke er et urokkeligt faktum, men er noget, der skal diskuteres. Det er foreningens fortjeneste, at dette er sket.

Når det så er sagt, så vil jeg ikke lægge skjul på, at den egentlige årsag til, at vi har skiftet denne forening, ikke har været at skabe debat. Vores formål er at bevare Mosebjerg og Stærhøj, således at de store landskabelige værdier, som disse to områder rummer, vil blive bevaret for eftertiden.

Og her på generalforsamlingen 2016 vil jeg redegøre for, hvordan vi har arbejdet for at opnå dette mål i det forgangne år.

Forår

Et centralt tema på sidste års generalforsamling d. 21. februar var Regionens beslutning om at revidere Mosebjergs status i Råstofplanen i forbindelse med idefasen til Råstofplan 2016. Der var i årets første måneder en offentlighedsfase, som skulle afdække behovet for en revision af Råstofplan 2012, og som vi også bekendtgjorde på den forrige generalforsamling, var vi i den forbindelse særligt optagede af Mosebjerg, da der fra Regionens side, allerede ved vedtagelsen af Råstofplan 2012, var blevet besluttet, at der skulle foretages en ny behandling af Mosebjergområdet.

Høringsfristen var d. 6. marts men blev forlænget en uge pga. it-tekniske problemer, og d. 13. marts var det indkommet i alt 86 høringssvar, hvoraf de 35 alene omhandlede Mosebjerg, og heraf blev det på Regionsrådets møde den 28. april besluttet at igangsætte en revision af Råstofplan 2012.

De mange høringssvar og ikke mindst deres tunge argumentation bærer en stor del af grunden til, at der i det Forslag til Råstofplan, som nu er blevet offentliggjort, og som skullet have været sendt i offentlig høring nu, men altså er blevet forsinket pga. en administrativ fejl, er fjernet store dele råstofgraveområderne i Sundby og Fårtoft – nemlig hele Mosebjergområdet og en stor del af Stærhøjområdet.

Sideløbende med forarbejdet til revisionen af Råstofplanen pågik behandlingen af de høringssvar, der var indkommet i sagen om graveansøgning i Stærhøj.

Grundet de to sagers karakter og "den offentlige interesse", som de mange høringssvar sås som et udtryk for, blev det fra Regionens side besluttet, at Udvalget

for Infrastruktur, Klima, Kultur og Miljø skulle på besigtigelse til Mosebjerg og Stærhøj.

I den forbindelse valgte man at henlægge udvalgets møde d. 26. maj til Bjergby Forsamlingshus. Bestyrelsen var inviteret til at komme og holde et oplæg af en varighed på max 15 minutter. Samme invitation havde Damolin fået. Så når formanden for Udvalget for Teknik og Miljø i Morsø Kommune skriver i et læserbrev, at Regionen kun har villet høre foreningens argumenter i sagen, så er det ikke korrekt. Administrationen i Regionen tilkendegav meget tidligt i forløbet, umiddelbart efter de overtog sagsbehandlingen af Stærhøj-ansøgningen fra Morsø Kommune, at de ønskede at skabe rammerne for, at begge parter kunne komme til orde.

Disse rammer blev som sagt Bjergby Forsamlingshus, og d. 26. kl. lidt i 13 stod vi der i den lille sal og ventede og var spændte på at blive kaldt ind til mødet for at holde vores oplæg. Politikerne havde forinden været på en guidet tur af ca. en times varighed til henholdsvis Mosebjerg og Stærhøj, hvor de havde haft mulighed for at opleve områderne på nært hold.

Der var mange tilhørere i salen, idet ikke blot udvalget men også andre interesserede regionspolitikere var inviterede til at deltage.

I vores oplæg fremførte vi alle de væsentligste argumenter for at friholde Mosebjerg og Stærhøj for molerindvinding med særlig fokus på de retlige aspekter, herunder den manglende legitimitet bag de aftaler, der er publiceret i Molerrapporten fra 1985, samt problemstillingen vedrørende en fremtidig indvindings påvirkning af Hanklits kandidatur til UNESCOs Verdensarvsliste.

På det udvalgsmøde, der blev holdt i umiddelbar forlængelse af vores oplæg, kunne vi efterfølgende i referatet læse, at der blev givet en orientering om de indkomne høringsvar i forhold til Mosebjerg, og at denne orientering blev taget til efterretning, samt at udvalget traf beslutning om, at administrationen skulle undersøge mulighederne for alternative graveområder til Mosebjerg. I den forbindelse kan det undre, at man fra især Morsø Kommunes side i december sidste år virkede fuldstændigt uforberedte på det indhold, man finder i Forslag til Råstofplan 2016.

Et andet vigtigt punkt på dette møde var behandlingen af sagen om Damolins ansøgning om molerindvinding i Stærhøj. Administrationen havde gennemgået Morsø Kommunes Miljørapport og de 49 hørings svar, som var indkommet ved høringsfristens udløb i august 2014, og havde vurderet rigtigheden i indholdet af disse indsigelser, der for en stor del påpegede væsentlige fejl og mangler i Morsø Kommunes rapport. Derfor var det administrationens indstilling, at Miljørapporten burde revideres.

Så for at opsummere på forårets begivenheder, må man sige, at det arbejde foreningen har lavet - først i forbindelse med høringsfasen for VVM for Stærhøj i sommeren 2014, og igen i begyndelsen af 2015 med idéfasen til Råstofplan 2016, har betydet, at en stor del af Regionens arbejde hen over sommeren og efteråret har drejet sig om områder på Mors.

Sommer

Flere af bestyrelsens medlemmer har i sommerens løb været engageret i projektet "Fremtidens landskaber på Nordmors". Projektet "Fremtidens landskaber" kører under Københavns Universitet, og strækker sig over en 4 års periode. Det primære formål med "Fremtidens Landskaber" er at forbedre den projekt- og helhedsorienterede planlægning i det åbne land. Dette gøres gennem udvikling og formidling af 13 planprojekter landet over, og projekterne er udvalgt, så de både repræsenterer forskellige planopgaver og forskellige danske landskabstyper.

I forhold til projektet for Nordmors er formålet her at skabe en helhedsorienteret landskabsstrategi, der integrerer molerlandskabet, vådområder, rekreative landskaber samt alternative boformer i det åbne land. Det er professor Jørgen Primdahl, der er projektleder, men projektet gennemføres med inddragelse af lokale aktører, så der opnås lokalt ejerskab til den landskabsstrategi, som bliver udformet for området.

Da vi trådte ind i projektet, var projektområdet egentligt primært lokaliseret omkring de tidligere molergrave ved Ejerslev Havn og Skarrehave og nogle planlagte vådområder i Hundsø og Biskæret. Men der blev i slutningen af april 2015 altså åbnet op for at arbejde med en strategi for hele Nordmors, hvilket vi selvfølgelig

anser for at være den helt rigtige vej at gå, og derfor er vi med stort engagement gået ind i dette arbejde, som hen over sommeren foregik i arbejdsgrupper, som i begyndelsen var geografisk opdelt, men som nu er blevet erstattet af en forenet arbejdsgruppe, hvis opgave er at kvalificere arbejdet med at udarbejde en egentlig strategi for Nordmors.

Vores umiddelbare interesse for at deltage i projektet var dels at beskrive og fremkomme med ideer vedrørende potentielle muligheder for den del af det samlede molerlandskab, der ligger i området fra Hanklit til Vilsund, men i særligt grad også at bidrage med vores visioner om skabelsen af et større sammenhængende landskab og naturområde. Det som på sigt gerne skulle munde ud i en "Naturpark Nordmors". En vision om at hele Nordmors fra Vilsund i vest over "Mosebjerg", "Stærhøj", "Hanklit" og "Feggeklit" til Ejerslev med "Ejerslev Havn" og Dråby Vig i øst kan blive en "Limfjordens pendant til Nationalpark Thy".

Vores arbejde med projektet "Fremtidens landskaber på Nordmors" har også på mange måder skærpet vores opmærksomhed på fortiden. Forstået på den måde, at vi har været interesseret i at undersøge, hvad det er for vurderinger af og tanker om dette molerlandskab, man finder, hvis man tidsmæssigt bevæger sig længere tilbage end begyndelsen af firserne, hvor man etablerede molararbejdsgrupperne, som Inger redegjorde for på sidste generalforsamling.

I værket "Landskabsanalyse for Viborg Amt" fra 1974 finder vi bl.a. hele Nordmors kategoriseret som et i fredningshenseende kerneområde, hvilket vil sige et område, der rummer de allervæsentligste formationer, dannelser og overgange i landskabet – altså områder, der rummer selve nøglen til forståelsen af landskabets geologiske historie. I en idéskitse fra 1975 om Naturområdernes beskyttelse og anvendelse skitseres der en fremtidig Naturpark Limfjorden, hvor både Nordmors og Fur indgår, med den begrundelse at disse områder "har fredningsinteresse på nationalt plan".

I andre kommuner arbejdes der ihærdigt med at bevare og udvikle de forskellige områders stedbundne potentialer bl.a. i form af større naturområder og naturparker. Mols Bjerge blev i 2009 Nationalpark. Man kunne også rette blikket mod Odsherred, hvor man har haft succes med at skabe en stor lokal opbakning og et stort lokalt ejerskab til projektet om etableringen af en Geo-park, som er en certificering under UNESCO. Et certifikat som Odsherred fik i 2014. Samme

bestræbelser ser vi Holstebro, Struer og Lemvig kommuner, hvor man siden 2011 har arbejdet på at opnå en tilsvarende Geo-park certificering.

I 2008 lå der et visionært og ambitiøst projekt på tegnebrættet om at få molerlandskaberne optaget på UNESCOs Verdensarvsliste. Dette projekt blev desværre forpurret, og det kan her efterfølgende være svært at få øje på det visionære i bestræbelserne på alene at få Hanklit og Knudeklint optaget på den førnævnte prestigefyldte liste. Kan det virkelig være rigtigt, at man her på øen ikke kan se mulighederne i at udnytte vores naturressourcer på en anden og mere bæredygtig måde end ved at lade molerindustrien grave moleret op og forarbejde det til, hvad der i en samfundsmæssig sammenhæng må betegnes som ligegyldige produkter? Hvordan kan det være, at så mange har et så snævert og traditionelt syn på, hvad "liv på Mors" kan være? Over alt i landet bliver der i disse år igangsat projekter, der skal skabe bæredygtig vækst og øget bosætning i de egne af Danmark, der ligger længst væk fra de store byer. Alle steder søger man efter det særlige og unikke, som skal brande lige netop dén plet på danmarkskortet. I alle små eller større lokalsamfund leder man efter den guldåre, der skal vende udviklingen og sikre velstand i området. Her på Mors behøver vi ikke at grave langt ned for at finde den – ja, faktisk behøver vi slet ikke at grave! Vi skal bare have øjnene op for den guldgrube, der ligger lige for fødderne af os alle sammen. Alle der kommer hertil udefra, ser det straks: vi sidder på guldet. Fra andre steder i landet ses der med misundelse på de landskabelige værdier, som øen rummer, og den spændende historie, som landskabet her fortæller om vores fælles fortid. Bare vi også kunne fortælle en historie om, at vi her på øen i fællesskab arbejder for, ikke bare at beskytte disse landskaber i fremtiden, men også arbejder for på bedre vis at udnytte de stedbundne værdier, som fortiden har skænket os.

Det er vores store forventning, at vi ved at deltage i projektet om "Fremtidens landskaber på Nordmors" kan sikre, at der arbejdes ambitiøst med at skabe en fremtidig strategi for formidling og udvikling af de store landskabelige værdier, vi har her på øen.

Efterår

Den vigtigste begivenhed i efteråret 2015 var offentliggørelse af den reviderede udgave af Miljørapport for ansøgningen om indvinding i Stærhøj. Den blev fremlagt for Udvalget for Infrastruktur, Klima, Kultur og Miljø d. 29. oktober. Om denne rapport skriver administrationen, at "Det vurderes, at rapporten nu rummer en mere systematisk væsentlighedsvurdering af de påvirkninger, som den ønskede molerindvinding vil have på miljøet. Visualiseringerne i rapporten er blevet suppleret med fotos fra området, og beskrivelsen af alternativer, både hvad angår selve placeringen som udformningen af anlægget og transporten fra området er blevet systematiseret". Rapporten er ganske omfangsrig: 131 sider + bilag.

Overordnet set er det en grundigt gennemarbejdet miljørapport, der foreligger her. Der er til en vis grad blevet rettet op på de fejl og mangler, som var kendetegnet for den forrige rapport. Uagtet dette resterer der forhold, som vi mener, er væsentlige, og som enten ikke eller i utilstrækkelig grad er belyste. Dette gælder særligt de naturmæssige og trafikale problemstillinger. Sidstnævnte fremstår stadig som et uløst problem. Vi er på en række punkter uenige i vægtningen af graden og væsentligheden af den påvirkning, som en gravetilladelse vil medføre landskabet.

Vinter

Debatten om molerindvinding på Mors er for alvor blusset op igen, efter at Udvalget for Infrastruktur, Klima, Kultur og Miljø d. 14. dec. blev præsenteret for et Forslag til Råstofplan 2016, hvor hele Mosebjergområdet og en stor del af Stærhøjområdet er udtaget.

I begrundelsen for at udtage disse områder, står der bl.a. om Mosebjerg:

"Graveaktivitet inden for hele graveområdet vurderes at blive så markant, at det lokalt vil ændre landskabets karakter og svække landskabets tydelige geologiske fortælling om de parallelle randmoræner og ikke mindst den visuelle oplevelse af Mosebjergbuen som en geologisk struktur i landskabet. Graveaktivitet vurderes desuden at ville påvirke den visuelle oplevelse af kystlandskabet væsentligt, uanset hvor i området, der graves. I hele graveområdet vurderes råstofindvindingen at blive synlig fra vandet og dele af kysten nordvest for området. Desuden vurderes

graveaktivitet i hele eller dele af området at blive synlig i de udsigter, der præger baglandet. Disse udsigter vurderes at være centrale for landskabets karakter og oplevelsen af Mosebjergbuen og kysten set fra syd og øst”.

Det er rigtigt ærgerligt, at dette Forslag til Råstofplan 2016 pga. af en administrativ fejl endnu ikke er blevet sendt i offentlig høring. Fejlen betyder, at planen endnu engang skal politisk behandles i Udvalget for Infrastruktur, Klima, Kultur og Miljø, der har næste møde d. 15. februar., og derefter behandles på et ekstraordinært møde i Forretningsudvalget d. 1. marts umiddelbart før Regionsrådsmødet samme dag.

Det er også rigtigt ærgerligt, at dækningen af denne sag i medierne har haft et temmelig ensidigt fokus på det potentielle tab af arbejdspladser, som en udtagelse af Mosebjergområdet kan medføre. I læserbreve har vi forsøgt at fastholde opmærksomheden på den store betydning, det har, at der nu (endelig) foreligger en nutidssvarende miljøvurdering af Mosebjerg, som fastslår, at råstofindvinding i dette område vurderes at have så væsentlige negative konsekvenser, at man ikke længere ønsker at opretholde dets status som råstofgraveområde.

Vi hæfter os også ved, at Formanden for Udvalget for Infrastruktur, Klima, Kultur og Miljø, Henrik Ringbæk Madsen, udtaler, at han ”ikke anser det for sandsynligt, at dokumentet fra Mors vil ændre udvalgets indstilling om at tage Mosebjerg og dele af Stærhøj ud af Råstofplanen”. I bestyrelsen vil vi i hvert fald benytte denne ”ekstra” måned til at argumentere for, at Forslag til Råstofplan 2016 kommer i høring i sin nuværende form.

Og lige nu gælder det så Stærhøj. VVM-redegørelse for indvinding af moler ved Stærhøj har været i offentlig høring siden d. 4. december, og høringsfristen udløber d. 12. februar. Det er af afgørende betydning, at der til den tid ligger en stor bunke høringssvar i Regionens mailboks, og at disse høringssvar utvetydigt tilkendegiver, at vi som forening ikke ønsker, at der gives tilladelse til molerindvinding i Stærhøj. Ud over denne tydelige modstand mod gravning, som vi mener, at det er vigtigt, at så mange af vores medlemmer som muligt giver udtryk for, så handler det jo i høj grad også om at påpege de punkter i VVM-redegørelsen og tilhørende bilag, hvor der

måtte være fejl eller mangler, eller hvor vi slet og ret mener, at administrationen bagatelliserer de miljømæssige konsekvenser ved en mulig fremtidig gravning.

Det er nu, at en mulig kommende ødelæggelse af Stærhøj skal standses. Et enkelt kig på eksisterende graveområder i Ejerslev viser, at når gravemaskinerne først er gået i gang, så fortsætter de, indtil alt er ødelagt, og ingen længere kan huske, hvordan det oprindelige landskab så ud. Det må ikke ske her. Derfor er det vigtigt, at så mange som muligt tilkendegiver deres modstand mod molergravning i Stærhøj og udtrykker deres ønske om en mere visionær og bæredygtig forvaltning af vores fælles naturressourcer her på Mors.